

Sint-Jansdreef (Hertsberge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017H29

03/08/2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Bart Bot, Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert en Wouter Van Goidsenhoven
Wetenschappelijke begeleiding: /

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1. Administratieve gegevens

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer

Families Linda Buddaert, Renaat, Reginald en Filip Van Belleghem,
de familie Jean-Paul, Dominique, Benedikt en Ann Canneyt en immo Canneyt
Kasteeldreef 23
8020 Hertsberge

b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog

OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

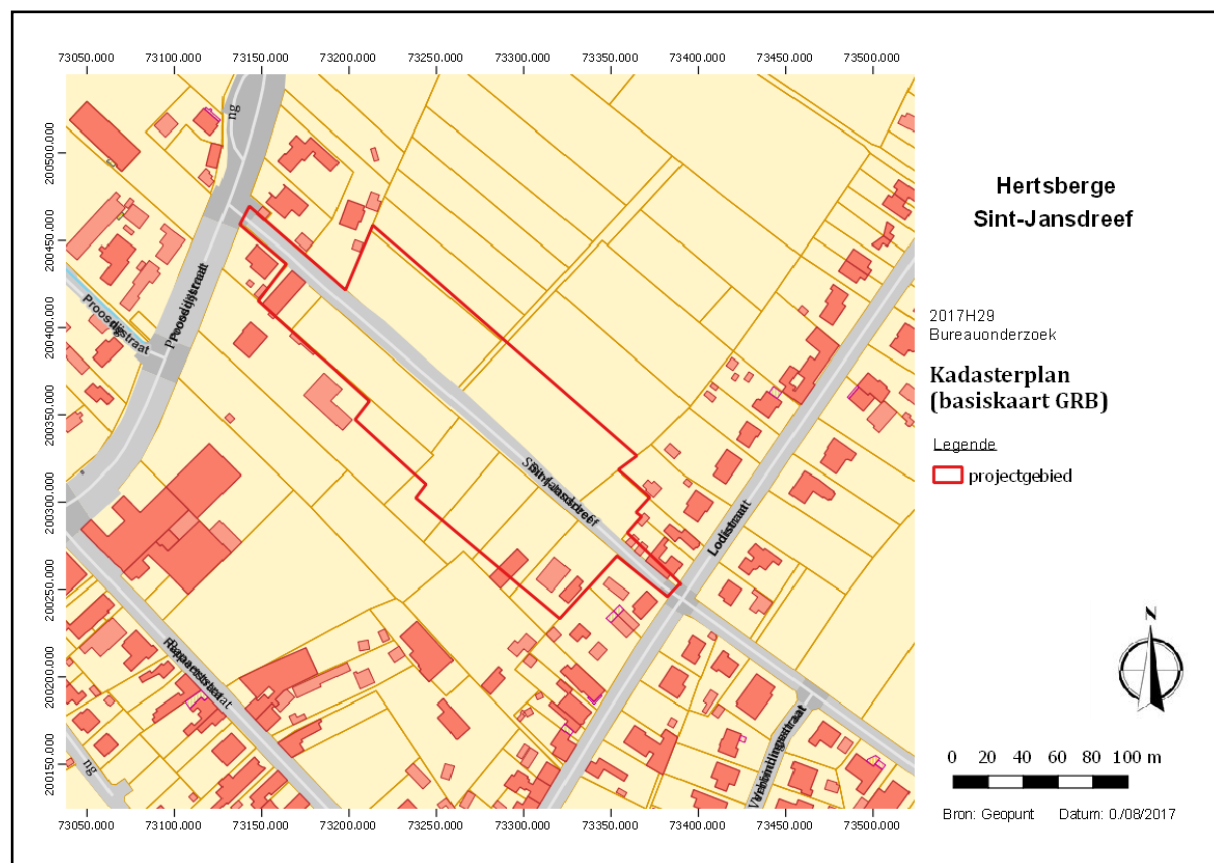
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog

Janiek De Gryse Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge

d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:

Provincie West-Vlaanderen Gemeente Hertsberge Deelgemeente / Postcode 8020 Adres Sint-Jansdreef/Lodistraat/Proosdijstraat Toponiem Sint-Jansdreef Bounding box (Lambertcoördinaten) , Y_{max} ; X_{min} , Y_{min} : 73390, 200483; 73168, 200240

e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of nummers en kaartje: Oostkamp, Afdeling 4, Sectie D, nr 641, 642, 644, 645g, 645k, 646a, 651b, 658w, 658x, 663b, 663c, 665p, 666a, 673a3, 673z2

Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

2.2 Synthese

Het plangebied is gelegen ten noorden en ten zuiden van de Sint-Jansdreef te Hertsberg. Het overgrote deel van het gebied is in gebruik als weiland. In het zuidoosten van het plangebied staan 3 gebouwen (opslagplaatsen) met een totale oppervlakte van 380m². In het noordwesten staat een gebouw (opslagplaats) met een oppervlakte van 270m². In het uiterste westen staan enkele kleinere bijgebouwen met een totale oppervlakte van 130m².

In het noordwesten van het projectgebied staan twee bomenrijen binnen het plangebied. De Sint-Jansdreef, een onverhard pad, loopt van het noordwesten naar het zuidoosten en snijdt het plangebied doormidden.

Er wordt een stedenbouwkundige vergunning aangevraagd voor een geplande verkaveling. In totaal worden 42 nieuwe woningen gebouwd binnen het plangebied voorzien van nieuwe nutsleidingen. Een centrale nieuwe wegenis vervangt de huidige Sint-Jansdreef. Ten noorden komen drie nieuwe verbindingswegen, ten zuiden van de Sint-Jansdreef worden twee wegen voorzien. Op het noordelijke gedeelte worden drie zones voorzien voor openbaar groen, in het zuidelijke gedeelte wordt één grote zone openbaar groen gecreëerd. Binnen het plangebied worden ook enkele nieuwe bomen aangeplant.

Het plangebied maakte tot vermoedelijk het midden van de 19de eeuw deel uit van het Bulskampveld, dat in de middeleeuwen een gemeenschappelijk schraal heide- en graasgebied was, en aan het einde van het Ancien Régime verkaveld werd.

Het onderzoek Rooiveld-Papenvijvers en het vele luchtfotografisch onderzoek hebben het archeologisch potentieel aangetoond van de omgeving. De hoger gelegen locatie van het plangebied (rand van een cuestarug) heeft vermoedelijk een sterke aantrekkingskracht gehad op de populatie uit de steentijden en metaaltijden. Ook in de Romeinse periode werd de bewoning vermoedelijk voortgezet. Algemeen kan gesteld worden dat er archeologische sites aanwezig kunnen zijn die dateren vanaf de periode van de oorspronkelijke ontginning van het gebied die aanleiding gaf tot de initiële ontwikkeling van de heidevegetatie. Deze vegetatievorm is immers niet natuurlijk maar een gevolg van antropogene uitputting van de bodem.

In de omgeving heeft nog maar amper archeologisch onderzoek plaatsgevonden en zijn ook zeer weinig vondstmeldingen gekend. De oorzaak is grotendeels te zoeken in het feit dat het grondgebruik de laatste honderden jaren bestond uit bosgebied, waarbij bodemingrepen niet vaak voorvallen, zeker niet in recente jaren waarin archeologisch onderzoek meer algemeen werd.

Archeologische resten zouden informatie kunnen verschaffen over de vroege menselijke aanwezigheid in de streek.

2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Hertsberge Sint-Jansdreef.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Uit archeologisch onderzoek in de ruime omgeving blijkt de aanwezigheid van sporen gaande van de steentijden tot de metaaltijden en de Romeinse periode.
- Via luchtfotografische prospectie werden al heel wat circulaire structuren in de omgeving gekarteerd.
- Uit het onderzoek Rooiveld-Papenvijvers blijkt dat er zich in de omgeving sporen uit de metaaltijden en Romeinse periode kunnen manifesteren.
- Het plangebied bevindt zich op de flank van een noordwest-zuidoost georiënteerde cuestarug. Deze flanken zijn meestal vrij aantrekkelijk voor bewoning.
- Het gebied was lang als heidegrond (vermoedelijk door begrazing, schapenteelt in de middeleeuwen) in stand gehouden.

3° de waardering van de archeologische site:

De archeologische voorkennis voor de nabije omgeving is eerder beperkt in die zin dat het vooral om indicatoren op basis van luchtfotografische prospectie gaat en het project Rooiveld-Papenvijvers, en nog nauwelijks archeologisch veldwerk in de omgeving is uitgevoerd. Het projectgebied zou kenniswinst kunnen opleveren over de vroegste menselijke aanwezigheid en ontginning van het gebied.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

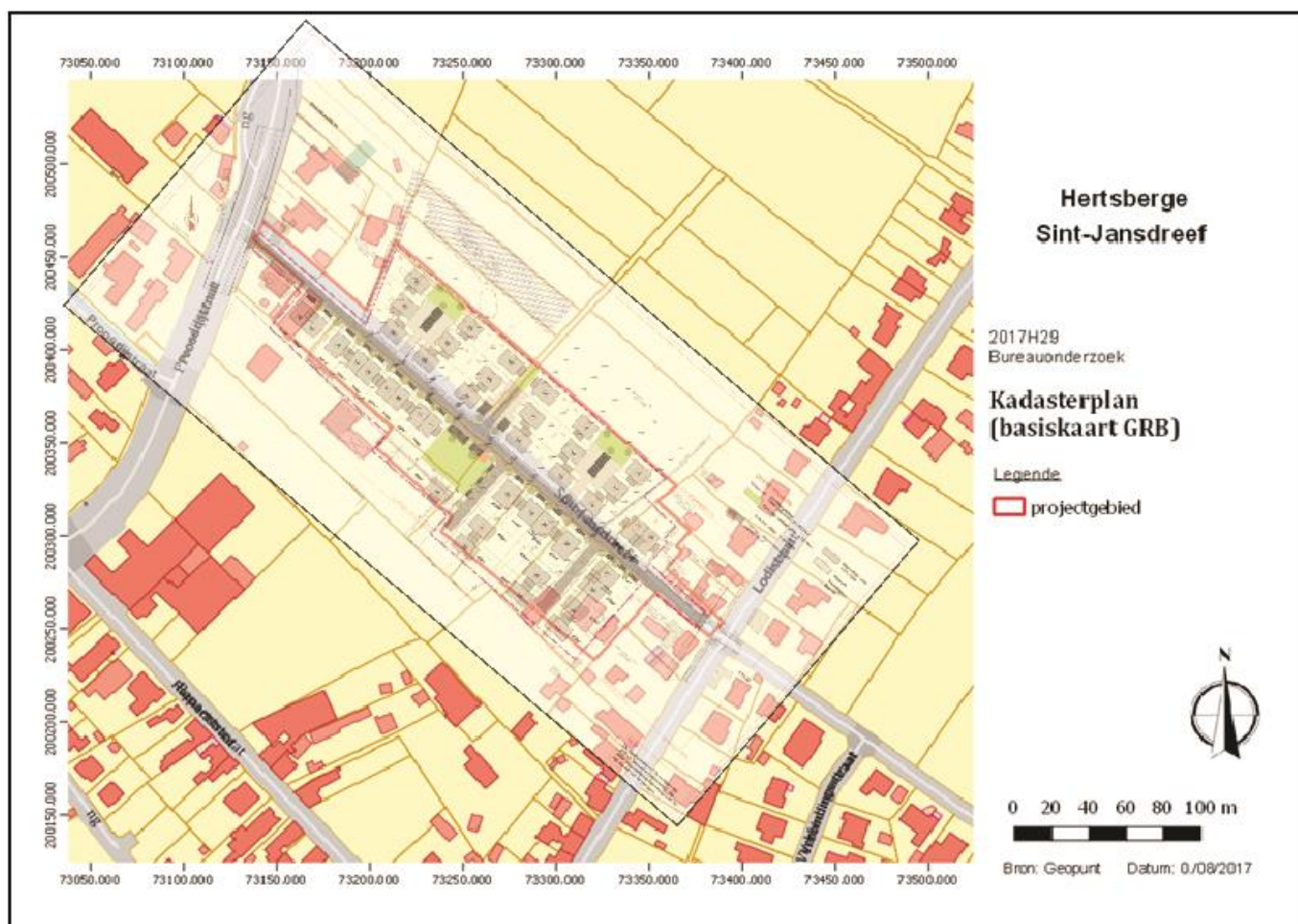
5° de bepaling van de maatregelen:

Zie programma van maatregelen.

2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.2.1 Impactbepaling

In totaal worden 42 nieuwbouwwoningen voorzien. De funderingen van de nieuwbouwwoningen worden onder normale omstandigheden aangelegd op een diepte van -80cm onder het maaiveld. De nieuwe nutsleidingen zullen ter hoogte van de nieuwbouwwoningen ook op een diepte van -80cm liggen. De nieuwe wegenis zal een verstoring van minimaal -50cm t.o.v. het maaiveld met zich meebrengen. De aanplanting van de bomen zal ook een verstoring van de ondergrond teweegbrengen. Er kan gesteld worden dat het volledige plangebied verstoord zal worden door de werken.

Figuur 2 Projectie van het verkavelingsplan op het kadasterplan. (bron: geopunt en initiatiefnemer)

2.3.2.2 Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het

natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Een geofysisch onderzoek lijkt niet interessant te zijn aangezien dit wel een aanwijzing kan geven over mogelijk aanwezige resten, maar op deze manier geen informatie over de aard van de resten, de bewaring of datering wordt verkregen. Indien sporen gedetecteerd worden moeten deze alsnog door middel van bijkomend onderzoek vrijgelegd of geboord en indien mogelijk gedateerd worden. Deze methode is bovendien vooral interessant voor uitgestrekte en/of lineaire sporen, die echter met een proefsleuvenonderzoek ook zouden aangesneden moeten worden. Het is economisch niet interessant dit onderzoek uit te voeren binnen dit project.

- *Veldkartering* Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. Een veldkartering dient bij voorkeur uitgevoerd te worden op versgeploegde akkers. Dit is binnen het plangebied (voornamelijk in gebruik als weide) niet mogelijk. Bovendien geeft een methode als veldkartering nooit met zekerheid uitsluitsel over de aan- of afwezigheid, en over de bewaring van een archeologische site. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing aangezien deze onderzoeksmethode een te grote kost zou zijn en het over een te grote tijdsperiode zou gaan.

- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3 en *Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek* Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. Op basis van de assessment van bodemkundige en aardkundige gegevens zijn er geen aanwijzingen voor gunstige bodems voor de goede bewaring van resten uit de steentijd op het terrein. Een landschappelijk booronderzoek, verkennend- of waarderend archeologisch booronderzoek en proefputten in functie van steentijdonderzoek lijken niet nodig en weinig relevant binnen het projectgebied.

- *Proefsleuven en proefputten* Cfr. CGP. 8.6: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

Om het projectgebied verder te evalueren wordt een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van een proefsleuvenonderzoek voorgesteld. Deze strategie is wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die na het bureauonderzoek resteren te kunnen beantwoorden. De aanleg van gelijkmatig verspreide lange, parallelle sleuven die resulteren in het effectief vrijleggen van minstens 12,5% van de totale oppervlakte van het projectgebied geven een hoge trefkans op archeologische sporen. Proefsleuvenonderzoek levert meteen informatie op omtrent verspreiding, bewaring, datering en aard van eventuele archeologische restanten.

De aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

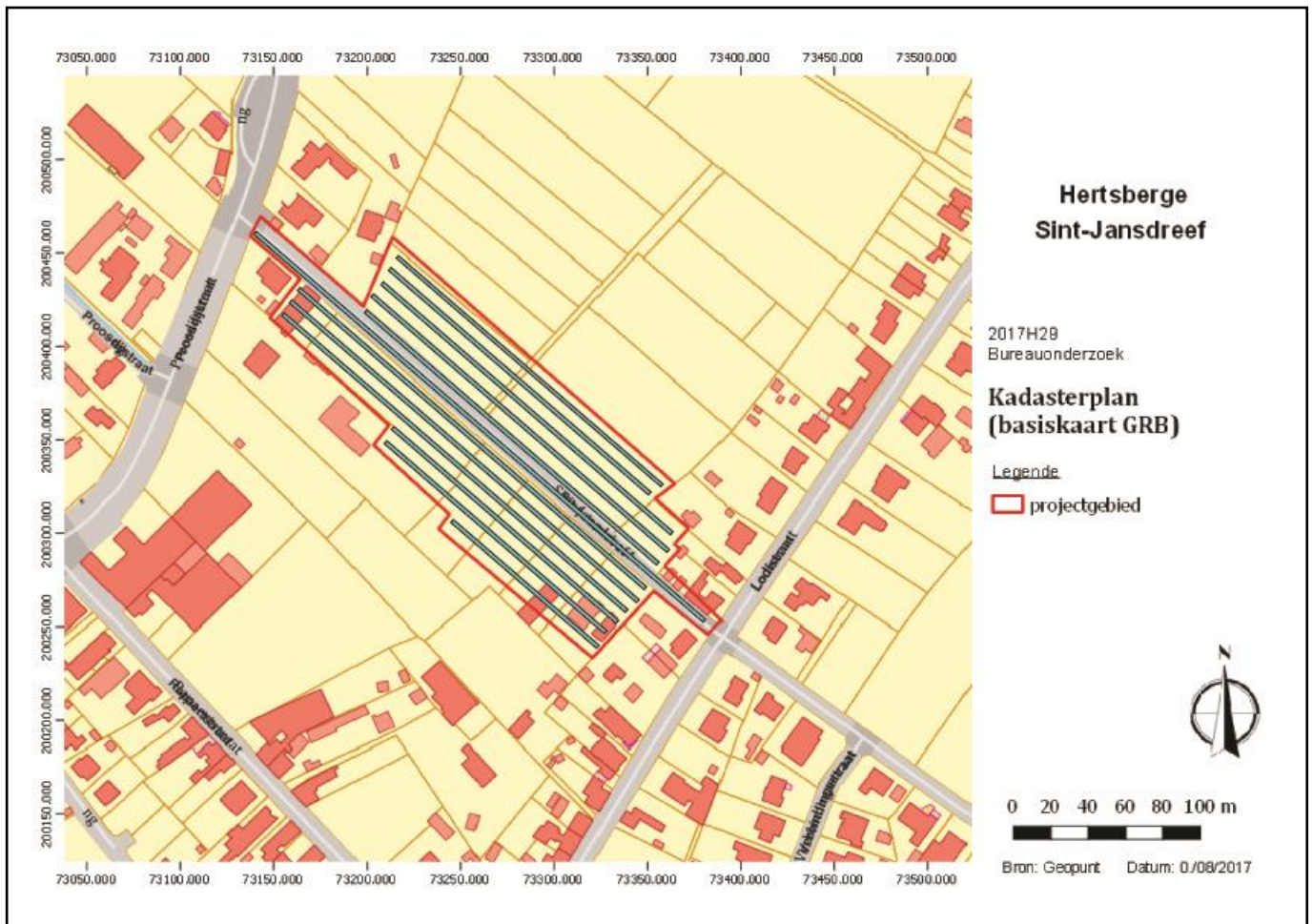
- mogelijk: Momenteel is de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek nog niet mogelijk. Enkele gebouwen moeten afgebroken worden en de bomen moeten gerooid worden tot op het maaiveld.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een proefonderzoek niet nuttig zou zijn.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een proefonderzoek in de vorm van proefsleuven is, rekening houdende met het groot archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.

- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. *In situ* bewaring van deze sporen is gezien de geplande werken onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een proefonderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk geacht.

2.3.2.3 Programma van maatregelen

A. Afbakening

Het advies heeft betrekking op het totale plangebied, 24382m².

Figuur 3 Advieszone archeologisch vooronderzoek. (bron: Geopunt)

B. Onderzoeksvragen

Wat de onderzoeksvragen betreft moet een inschatting gemaakt worden van de archeologische resten en de bedreiging ervan. Het onderzoek dient minimaal een antwoord te geven op onderstaande vragen:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Zijn er tekenen van erosie? In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Waardoor kan het eventueel ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er sporen aanwezig? Wat is de aard en de datering van de sporen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de archeologische sporen en de landschappelijke context?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
- Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?

- *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*
- *Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?*
- *Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?*

Het onderzoek wordt als geslaagd beschouwd als, na afloop van onderzoek, een antwoord op bovenstaande vragen geformuleerd kan worden.

C. Methode en Strategie

Voor de locatie Hertsberge Sint-Jansdreef wordt, omwille van voorgaande argumentatie, een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem als meest geschikte onderzoeksmethode naar voor geschoven. Dit onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek, opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, zoals opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het uitgesteld traject impliceert dat de prospectie pas van start kan gaan na de sloop van de te slopen aanwezige gebouwen en het rooien van de bomen tot op het niveau van het maaiveld.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, moet worden gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven in het onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en NW-ZO georiënteerd. In dit geval zullen 12 NW-ZO georiënteerde sleuven aangelegd worden. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

Er wordt 10%, oftewel ca. 2438m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 609m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters. In totaal komt dit neer op 3047m². Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk.

D. Eindcriteria

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

E. Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

F. Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- 1 archeoloog met minstens 100 werkdagen ervaring met onderzoek op zandgronden.
- minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek in zandgronden

Het projectteam wordt bijgestaan door een aardkundige die de profielen in de sleuven bestudeert en interpreteert. De aardkundige ondersteunt vervolgens ook de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

G. Risicofactoren

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

H. Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

2.4 Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016
- AGIV
- DOV Vlaanderen
- Geoportaal
- Geopunt